

הדף היומי

עלון יומי ללומדי הדף היומי יו"ל ע"י "מדרשית הדף היומי פ"ח"

מסכת בבא מציעא - דף קב

!!! מקום זה מיועד להנצחה !!!

עיונים על הדף

האם חיוב מזוזה הוא בכל רגע או רק בזמן קביעת המזוזה?

לגבי חיוב מזוזה, פשוט לנמ' שמזוזה חובת דהר, והשוכר דינו לקבוע מזוזה, ודנו לגבי המקום של המזוזה, ופשוטו מלשון המשנה שדברים שאינם מעשה אומן חיובם על השוכר.

בפרשת ואתחנן נצטוונו בתורה, "וכתבתם על מזוזת ביתך ובשעריך" (דברים ו, ט). ביאר ברמב"ן (שמות יג, טז, וכך הביא אף בחינוך תכנ) הקונה מזוזה במחיר פעוט אולם כאשר קובע את המזוזה בביתו הודה בחידוש העולם, בידיעת הבורא והשגחתו, והאמין בכל התורה ומצוותיה ובעיקר במי שהוציא אותנו מעבדות לחירות באאלת מצרים.

יש לברר בגדר מצוות מזוזה, האם קיום המצוה התקיים בזמן קביעת המזוזה, או שיש קיום בכל רגע ורגע.

בגמ' בשבת (קלא, ב) אביי סבר, כמה שאין לציצית ומזוזה זמן קבוע, בהכרח חיובם הוא בכל שעה, והגדרתם שתמיד זמנם. וצריך להבין, איך אדם מקיים בכל שעה ושעה מצוות מזוזה. בשלמא מצוות ציצית, אפשר להגדירו שמקיים בכל רגע ורגע. היות, שהרח לובש את הציצית בכל רגע. אף אם נאמר שרגע הליבישה הוא רגע המצוה, אולם בסוגיא של עשה דוחה לא תעשה ביבמות (ה, ב) מבאר הריטב"א, כל רגע שאינו מוריד את הציצית, כאילו לובש אותה מחדש. לכן זה מוגדר שמקיים את המצוה בכל רגע ורגע. אולם מזוזה מה שייך לומר שמקיים את המצוה בכל רגע. יש מזוזה בפתח ביתו, כאשר בא לדור, קיים את חובת הדף. מה שייך שבכל רגע מקיים את המצוה. הרי אין המזוזה עליו כמו בציצית כדי שנוכל להגדיר כל עוד הוא לא מוריד מוגדר ששובש.

בתוס' בב"ק (נו, ב) בדין עוסק במצוה פטור מן המצוה, אמרו עוסק במצוה פטור מן המצוה, דוקא היכא שאינו יכול לקיים שניהם. וסברא הוא דאטו אדם שיש לו תפילין בראשו וציצית בבגדו ומזוזה בפתחו יפטור מן המצוה. מבואר בדבריהם שסברו, מי שיש לו מזוזה בפתחו מקיים בכל שעה ושעה מצוה. שהרי לצד שבדין "עוסק במצוה פטור מן המצוה" לא היה פטור של "אפשר לקיים שניהם", מה שיש לו מזוזה בפתחו זה סיבה לפטור אותו ממצוה אחרת, בהכרח מה שיש מצוה על פתח ביתו מוגדר לקיום מצוה.

וביאר דבריהם, אף ואמנם שיש מצוה בקביעת המזוזה ויש ע"כ ברכה אשר קדשנו במצוותיו, והחיוב מזוזה הוא על הבית (עי' בכתבי הגר"ח סי' ג) אולם נוקטים תוס' שבזמן שאדם "דר" זה הקיום של המצוה ולא רק בשעת קביעת המזוזה. (המענין שבתוס' אצלינו לעיל כט, א ד"ה והוי לא כתב מזוזה.)

הרע"א (שו"ת קמא ט) דן במי שיצא לעסקים חביתו וחוזר האם צריך לברך כאשר חוזר לביתו על מצוות מזוזה. ועיי"ש מה שפוסק לדינא. ופסק (שם סי' ג) מי שקבע מזוזה ולא בירך מברך לאחר זמן.

למדנו מדברי הרע"א, שלא רגע קביעת המזוזה לבדו הוא המצוה, אלא בכל רגע ורגע שהמזוזה בפתחו הוא קיום מצוות מזוזה. שאם רק רגע קביעת המזוזה הוא רגע המצוה מה שייך לברך לאחר זמן. הרי אין מצוה בעולם שיכול לברך עליה. בהכרח שבכל רגע ורגע יש קיום למצוה, לכן אפי' שהמזוזה כבר קבועה יוכל לברך בין מחזור מדרכו ובין במקרה שקבע מזוזה ולא בירך שלאחר זמן מברך. בדומה פסק המה"א (סי' יט) אם נכנס לגור בבית שיש בו מזוזה מברך אקב"ו לדור בבית שיש שם מזוזה. למדנו ג"כ מדבר זה שלא רגע קביעת המזוזה היא המצוה אלא כל שעה שיש מזוזה בפתחו מקיים הוא את המצוה ממש בדומה לציצית שלבוש בה כל רגע. (אמנם בראיה זו יש מקום לפלפל ואמ"ל)

והעולה על כולנה דברי הרמב"ם (הלכות מזוזה ו, יג) "חיוב אדם להזהר במזוזה מפני שהיא חובת הכלל תמיד, וכל זמן שיכנס ויצא יפגע ביחוד השם שמו של הקדוש ברוך הוא ויזכור אהבתו ועור משנתו ושגיתו בהבלי הזמן, וידע שאין דבר העומד לעולם ולעולמי עולמים אלא ידיעת צור העולם ומיד הוא חוזר לדעתו והולך בדרכי מישרים". עכ"ל. מבואר בדברי הרמב"ם באר היטב שהחיוב של המזוזה לזכור אהבת ד' ולהתעורר מהבלי הזמן בכל שעה ושעה. ובדאי שענין זה אינו קשור לרגע קביעת המזוזה כפי שמבאר הרמב"ם שבכל פעם יפגע וכו'.

מה שורש החיוב במזוזה בבית שכור?

בגמ' לפנינו כאמור, שחובת מזוזה היא על הדף, ולכך השוכר צריך לקבוע מזוזה. הביא רש"י (קא, ב ד"ה חובת דהר) את המקור מהגמ' במנחות (לז, א) שהחיוב למי שנכנס ויוצא מהבית. בפסחים (ז, א) ביאר רש"י, חובת הדף כיון שהיא משמרתו. ונחלקו הראשונים בחיובו של שוכר, האם חיובו במזוזה מהתורה, או מדרבנן. בדבר אברהם (ת"א לז, ו) הוכיח מדברי רש"י שסבר שדין מזוזה לשוכר הוא מהתורה, אולם בתוס' רא"ש כאן אפריטב"א נקטו שהחיוב לשוכר מדרבנן, ומה שאמרו "חובת הדף" הכוונה שאי אפשר לחייב את המשכיר כיון שאינו דר. (עי' רמב"ם מזוזה ו, א; חינוך תכנ שהביאו עשרה תנאים שיהיה בבית כדי לחייב במזוזה.) הרע"א (כ"ח שו"ת נט) נוקט לפי דעת התוס' במנחות (מד, א) שבית שכור לאחר ל' חייב מדאורייתא, א"כ השוכר בית ליותר מל' יום מתחייב במזוזה מיד. ולא רק לאחר שיעברו ל' יום. והביא סייעתא מהרמ"א (ח"מ סי' קסג, ב) בשם הריב"ש

אם שכר בית דירה ליב' חודש הרי הוא כאנשי העיר מיד. השואל מקשה על הרע"א מה הדמיון בין חיוב מזוזה לגבי חיובי אנשי העיר. גבי מזוזה תלוי בבית דירה וקודם ל' לא היו בית דירה. ולגבי חיובי אנשי העיר, תלוי בגילוי דעת כדי להיות מבני העיר.

נוקט הרע"א שהרי לכאורה בכל דירה שאדם קונה או בונה נדון בו עד סוף יום השלושים, שאינו בית דירה ופטור ממזוזה. ובדאי שזה לא כך, אלא מיד כאשר בא לדור מתחייב במזוזה היות וכאשר קובע לגור כאן מיד מוגדר לבית דירה. ואשע"כ לפי"ז אם שכר יותר מל' יום ויש בדעתו להתגרור יותר מל' יום, מתחייב מצד בית דירה ואי"צ שיהיה "ביתך" וכו' אלא בית דירה וכל שישה בזה המקום יותר מל' יום בית דירה קרינן ביה. אולם כפי שמבאר (ביומא י) סוכה פטורה אפילו יגור בה זמן מרובה לא נחייבו במזוזה היות שזאת דירת עראי במיטבה.

סיכום הדף

נושא היום: חיובי המשכיר והשוכר. שכר לשנה והתעברה השנה

המשכיר חייב להעמיד לשוכר דלת מנועל ומפתח, ובכל דבר שהוא מעשה אומן. **ודבר שאינו מעשה אומן אינו חייב**, ועושהו השוכר. זבל בהמות שייך לבעל הבית, **והיוצא מן התנור והכריים** שייך לשוכר. **והעמידה הנמ'**, שאת החצר לא השכיר, והבהמות באים מבחוץ. **שאר החצר** השוכרה לשוכר והבהמות של השוכר, **הזבל של השוכר**. **ואם של המשכיר** ולא השכיר את החצר, שייך למשכיר. **בברייתא למדו**, שהמשכיר חייב, דלתות, חלונות, לחזק את התקרה. והשוכר חייב, סולם לגג, מעקה, מרזב, טיח.

חובת מזוזה אמר רב משרשיא על השוכר, שהרי חיוב מזוזה על הדף, **שאלו את רב ששת** מקום המזוזה מי חייב, **ואמר רב ששת** שלמדנו במשנה שמעשה שאינו של אומן על השוכר. **למדו בברייתא**, מזוזה על השוכר, ואסור לו ליתול את המזוזה כאשר יוצא, אדם שנטל את המזוזה קבר אשתו וב' ביו (ע"פ ביאור רב ששת). **אבל בבית של נוכרי** נוטל השוכר את המזוזה בתום תקופת השכירות.

כאמור במשנה, הזבל שייך למשכיר, **והביאו ראה** לדברי רבי יוסי ברבי חנינא שחצרו של אדם קונה שלא מדעתו. **למדו בברייתא**, אדם שאמר כל מציאות שיבאו לחצרי תקנה לי חצרי, לא אמר כלום. **מבואר** שלא כדעת רבי יוסי ברבי חנינא. **ביארה הנמ'** מזוזה בחצר שאינה משמרתו. **ובאופן** יציא קול בער שנכנסה מצאה לחצרו, אנשי העיר גדלים מן המציאה ונעשה חצרו המשמרת וזוכה. **למדו בברייתא**, היוצא מן התנור והכריים, או **קלט זבל מן האויר**, שייך לשוכר, והרי האויר הוא אויר של החצר של המשכיר ומדוע לא קונה לא חצרו. **לאביי**, מזוזה שהיחא כלי סמוך לבהמה ולא נקנה הזבל באויר. **לרבא**, אויר שאין סופו לנוח לא נחשב שמונה ולא נקנה המשכיר. **ואמנם רבא הסתפק** בדין זה לגבי דרק ארנק מעל חצר האם וזכה או לא, **אבל כאן הדון שונה** כיון שיש כלי מספיק בין החצר לגלילי הבהמה.

עוד מבואר בברייתא, זבל שבפרת ובחצר של בעל הבית, **ביאר אביי**, ברפת שנמצאת בחצר שהשוכרה, שייך לבעל הבית. **אמר רב אשי**, א"כ המשכיר את חצרו בסתם לא השכיר את הרפת שבה.

לגבי שילוח הקן למדנו, שיוני שובך ויוני עליה חייבים בשילוח הקן, ואסורים משום גל משום דרכי שלום, **מבואר** שחצרו של בעל השוכר של בעל הקנה, משום שבמזוזה שילוח הקן נאמר "כי ירכיז ולא מזוזה". **ביאר רבא**, שחיוב שילוח הקן מעת שיצאה רוב ביצה, והחצר לא קונה עד שתגיע לחצרו. **ומה שאמרו** אסורים משום גל, הונונה לאם. או שהכוונה לביצים ודעתו של בעל הבית לזכות בהם מיצאה רובם. **ואם כדעת רב יהודה בשם רב**, שאסור לזכות בביצים כל עוד האם רובצת עליהם שגומא, "שלא תשלה את האם" ואח"כ "את הביצים תקח לך". אפילו אם יצאה כל הביצה לחצרו לא זוכה בה כיון שאינו מתכוון לזכות מחמת דבריו. **ומה שאמרו** שיש בזה גל מפני דרכי שלום, הונונה **שקטו** בלא ליתול את הביצים בלא לשלה את האם, וחיוב אביו להחזיר משום דרכי שלום. **"אלא להתמיד בדול, שאם הנוטל שילח את האם, יש כאן גל גמור שהרי בעל השוכר זכה בביצים, ואם הא ליתול בלא שילוח, הרי חייב לשלח"**

השכיר בית לשנה, ונתעברה השנה, **השוכר** זוכה בחודש הנוסף. **אם השכיר** לפי חודשים, **המשכיר** זוכה בחודש הנוסף. **וביאר הנמ'** את המשך דברי המשנה, ואם בבי' דינרים לשנה, דינר לכל חודש, ויחלקו בחודש הנוסף, **וכן** פסקו רשב"י ורבי יוסי, בבית מרחץ שהושכר בצורה זו. **אמר רב**, שאם הדין היה לפניו היה פוסק שהחודש שייך כולו למשכיר, כיון שאמר לכל חודש דינר. **דנה הנמ'** שאם רב בא להשמיעו תפוס לשון אחרון, כבר אמר הלכה זו, לגבי אדם שאמר "אסתירא מאה מעי", מצד אחד אמר "אסתירא", היינו סלע מדינה ששוויו 96 פרוטות, ומאידך אמר 100 מעות. תולים שכונותו 100, וכן אם אמר "מעיה מעי אסתירא" פירושו 96 פרוטות. **נוקטת הנמ'** שרב אמר אף ביחס לדין משנתנו שלא נאמר דווקא בדין המעות שיש לתלות משפרש דבריו.

ששאל העמיד את דין המרחץ, בבאו לדון **באמצע החודש** היג', וכל אחד מוחזק בשלו, **מה שדר** לא מוציאם ממנו, **ומה שלא דר** צריך לתת למשכיר. אבל **בבאו בחולית החודש** הכל למשכיר. **באו בסוף החודש** הכל לשוכר. **ואמנם אף שמואל** סבר תפוס לשון אחרון לגבי מכירת **כור בשלושים אפי מוכר לך**, יכול לחזור אפילו בסאה האחרונה, ואם אמר **כור בשלושים סאה בטלע אני מוכר**, קנה כל סאה בטלע. **מבארת הנמ'**, שהולכים אחר התפיסה בב' המקרים.

דעת רב נחמן, שהחודש הנוסף שייך למשכיר, ואף אם אמר דינר לחודש יב' לשנה, היוטת בקרקע בחזקת בעליה עומדת.

שאלו את רבי נאי, שוכר אמר נתתי המשכיר אומר לא קיבלתי. **מבארת הנמ' על מה הסתפקו**, אם מדובר בתוך הזמן או לאחר הזמן, הרי הדין נלמד מפדיון הבג, **אם מת האב בתוך ל' יום** ללידת התינוק בחזקת שלא נפדה, **ואם מת לאחר ל' יום** בחזקת שנפדה, עד שיאמר בבירור שלא נפדה. **אלא הנידון** בשכירות ביום סיום השכירות, האם אדם פורע ביום הסיום או רק למחרת. **אמר ר' יוחנן**, שלמדנו לגבי בעל הבית ששכר פועל, שנשבע השוכר ונטול, ודווקא שם אמרו לפועל שישבע כיון שבעל הבית טרוד בפועלו וחוששים שלא זוכה. **אבל בשכירות בתים** השוכר נאמן ונשבע שבועת היסת מדרבנן ששילם חובו.